

„გველის პერანგოსანი“ – ბრალდების მთავარი არგუმენტი¹

დიდი სამამულო ომის დაწყების პირველ თვეებში ჰიტლერული გერმანიის აშკარა უპირატესობამ საბჭოთა კავშირის მოსახლეობის გარკვეულ ნაწილს არცთუ უსაფუძვლოდ აფიქრებინა, რომ ამ ომში გამარჯვება მოწინააღმდეგე მხარეს დარჩებოდა. ამ ფაქტით გამოწვეული შიში და დაბნეულობა განსაკუთრებით საგრძნობი იყო ქვეყნის იმ ნაწილში, რომელშიც პირველი ბრძოლები მიმდინარეობდა (ბრიანსკში, უკრაინის ქალაქებში და ა.შ). როგორც იმ დღეების თვითმხილველთა მოგონებებიდან ირკვევა, ოჯახების წევრებიც კი გაყოფილან ფაშისტების და საბჭოთა ჯარის მომხრეებად...

გერმანიის ჯარების მოსკოვის მისადგომებთან მიახლოებამ ბევრ ქართველს ჩაუსახა იმედი, რომ საბჭოთა კავშირის დამარცხების შემთხვევაში შესაძლებელი გახდებოდა საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა. ამ იდეამ შეაკავშირა 1941 წლის შეთქმულთა სახელით ცნობილი ახალგაზრდა მეცნიერ-მუშაკები, ასპირანტები, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის კურსდამთავრებულები, მათი ყოფილი პროფესორ-მასწავლებლები... საბჭოთა რეჟიმმა, რასაკვირველია, გამოააშკარავა ეს შეთქმულება და მისი მონაწილენი სამაგალითოდ დასაჯა. 1941-1942 წლებში ათასობით ქართველი დააპატიმრეს, რომელთაც ბრალად ედებოდათ **სამშობლოს ღალატი, შეიარაღებული აჯანყება, კონტრრევოლუციური მიზნით უცხო ქვეყნებთან კავშირის დამყარება, ჯაშუშობა, ტერორისტული აქტი სახელმწიფო მოღვაწეთა წინააღმდეგ, საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ აგიტაცია-პროპაგანდა, კონტრრევოლუციურ ორგანიზაციაში მონაწილეობა, კონტრრევოლუციური დანაშაულის განუცხადებლობა და ა.შ.**

პატიმართა დიდ უმრავლესობას, შეიძლება ითქვას, წარმოდგენაც არ ჰქონდა თავისი დაპატიმრების მიზეზებზე, რომლებიც, ხშირ შემთხვევაში აბსურდულიც კი იყო. მოვიტანთ ერთ კერძო შემთხვევას: საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში დაცულ მასალებში აღმოჩნდა პატიმარ **კონსტანტინე ივანეს ძე გაბაშვილის** საქმე (17.337-60. საარქ. 41846 ტ. 2. ყ. 25). პატიმარი 1886 წელს დაბადებულია თელავში, იყო უმუშევარი, გაურკვეველი პროფესიისა, უპარტიო. ცხოვრობდა ქ. ქუთაისში, კიროვის ქ. 9; 1918-21 წლებში მენშევიკების ჯარში უმსახურია. იგი 1941 წლის 6 ნოემბერს დააკავეს ქუთაისში (მუხლი 58-10. 2 ნაწ. – აგიტაცია-პროპაგანდა საბჭოთა ხელისუფლების ძირგამოსათხრელად და დასამხობად) და როგორც საბჭოთა ხელისუფლებისადმი მტრულად განწყობილ ელემენტს, ბრალად წაუყენეს ანტისაბჭოთა და კონტრრევოლუციურ-ფაშისტური აგიტაცია. ჩხრეკის დროს პატიმარს აღმოაჩნდა პასპორტი, სამხედრო ბილეთი და 1934 წელს გამოცე-

¹ სტატიაში გამოყენებულია საქართველოს შსს არქივის მასალა.

მული ნიგნი „გველის პერანგოსანი“, რომელსაც, როგორც უტყუარ ნივთმტკიცებას, დაეფუძნა მისი გამამტყუნებელი განაჩენი.

საბრალდებო დასკვნაში ვკითხულობთ, რომ კონსტანტინე გაბაშვილმა 1941 წლის 26 სექტემბერს ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის სტუდენტებს განუცხადა: „სახალხო კომისარიატების გადასვლა მოსკოვიდან კუიბიშევში ნიშნავს იმას, რომ საბჭოთა მთავრობა ანი მოსკოვს ველარ იხილავს“. აგრეთვე შეეხო რა ფაშისტურ-რასისტულ თეორიას, დაამცირა დიდი რუსი ხალხი და მისი ბრძოლისუნარიანობა და თავისი შეხედულების დასასაბუთებლად სტუდენტებს წასაკითხად ათხოვა სამშობლოს მოღალატე გრიგოლ რობაქიძის (!) **კონტრრევოლუციურ-ფაშისტური ნიგნი „გველის პერანგოსანი“**. არადა სინამდვილეში „გველის პერანგოსანი“ იყო გრიგოლ ხოფერია-მუშიშვილის მიერ 1934 წელს გამოცემული პამფლეტი, რომელიც მიზნად ისახავდა ემიგრაციაში მყოფი და საბჭოთა ხელისუფლების მიერ მოღალატედ შერაცხული გრიგოლ რობაქიძის დამცირებას. საქმე ისაა, რომ სოციალ-ფედერალისტ გრიგოლ ხოფერიას 1920-იანი წლების რეპრესიებმა და შიშმა პოლიტიკური ვექტორი შეაცვლევინა. საბჭოთა ხელისუფლებისთვის ერთგულების დასამტკიცებლად იგი ბოლშევიკების ბანაკში გადავიდა, გვარიც შეიცვალა, მუშიშვილი გახდა და საბჭოთა კრიტიკოსთა რიგებს შეუერთდა. მიუხედავად ამისა, გრიგოლ მუშიშვილი რეპრესიებს მაინც ვერ გადაურჩა. იგი 1937 წელს დააპატიმრეს და დახვრიტეს. მისი „გველის პერანგოსანი“ კი დიდი ხნის განმავლობაში აკრძალულ ნიგნთა სიაში იყო.

კონსტანტინე გაბაშვილის დაკითხვის ოქმებით ვლინდება ერთი პარადოქსული ფაქტი: არც პროკურორი, არც გამომძიებელი და არც თვითონ ბრალდებული ყურადღებას არ აქცევენ იმ გარემოებას, რომ საქმეში ფიგურირებს გრიგოლ რობაქიძის სანინალმდევოდ შეთითხნილი პამფლეტი „გველის პერანგოსანი“ და არა დიდი მწერლის რომანი „გველის პერანგი“(!).

ფრაგმენტები კონსტანტინე გაბაშვილის დაკითხვის ოქმებიდან: „ჩემი დაპატიმრების მიზეზათ მე მიმაჩნია ის, რომ 1941 წლის 26 ოქტომბერს ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის სტუდენტებს, რომელთა გვარები არ ვიცი, ვინაიდან მე მათ პირველათ შევხვდი, ვუამბე ნიგნი „გველის პერანგოსანიდან“ ზოგიერთი ადგილების შინაარსი და შემდეგ სახლშიდაც კი ვათხოვე აღნიშნული ნიგნი, რომ წაეკითხათ და კარგად გაცნობოდნენ მას. აღნიშნული ნიგნი, როგორც ეს მე დაპატიმრების შემდეგ გავიგე, ყოფილა კონტრრევოლუციონერული – აკრძალული და ეს არის ალბათ მიზეზი ჩემი დაპატიმრებისა (...) სტუდენტებს შევხვდი ქუთაისის ბაღში, თან ვესაუბრებოდი, რომ გაზეთებში ეწერა, მთავრობამ მოსკოვი დატოვაო (...) ისიც ვთქვი: „თუმცა ამბობენ, რომ რუსის ჯარი ძლიერია ხიშტით ბრძოლაში, მაგრამ თუ ერთი უკან დაიხიენ, შემდეგ იმათ ველარავინ დაენევა-თქო (...) შემდეგ საუბარი ჩამოვარდა, თუ რას უშვრება გერმანიის ფაშიზმი სხვა ერებს, რაზედაც მე პასუხი გავეცი სტუდენტებს ნიგნი „გველის პერანგოსანის“ შინაარსის მიხედვით, რომელიც ორი დღის უკან წავიკითხე, რომელშიც ეს საკითხები კარგად არის განმარტებული. ნამოდით ჩემთან სახლში და თუ გსურთ, გათხოვებთ-თქო. მართლაც აღნიშნული სამი სტუდენტიდან ორი წამომყვა, გამოვუტანე მათ ნიგნი „გველის პერანგოსანი“ და გავატანე წასაკითხად“.

დაკითხვისას გაბაშვილი ასახელებს იმ პიროვნებას (ცხვედაძეს), რომელმაც თავად მას ათხოვა „გველის პერანგოსანი“, მაგრამ იქვე დასძენს, რომ არც მას და არც ცხვედაძეს წარმოდგენაც კი არ ჰქონდათ, თუ ეს წიგნი აკრძალული იყო და თანაც – კონტრრევოლუციური. თუმცა არ უარყოფს იმ ფაქტს, რომ ფლობს გარკვეულ ცნობებს გრიგოლ რობაქიძის შესახებ (ამ სიტყვებით ჩანს, რომ პატიმარსაც „გველის პერანგოსანი“ გრიგოლ რობაქიძის დაწერილი ჰგონია. ზ.ც.), რომ ის გერმანიაშია, ჰიტლერთან ახლო ურთიერთობაში... ახსენებს ვინმე დათეშიძესაც, რომელიც ასევე ახლოს ყოფილა თურმე ჰიტლერთან და ა.შ.

დაკითხვებისას გაბაშვილს დაუპირისპირეს ის სტუდენტები, რომლებმაც მის საწინააღმდეგოდ მისცეს ჩვენება, კერძოდ, შალვა ნიკიფორეს ძე ხანთაძე, ვარლამ აკაკის ძე მამრიკაშვილი და

ამბროსი ლოსაბერიძე. მოწმე **შალვა ხანთაძემ** დაკითხვისას განაცხადა, რომ ბაღში შეხვდნენ გაბაშვილს, რომელმაც მიანოდა ინფორმაცია გრიგოლ რობაქიძის წიგნის, „გველის პერანგოსანის“ შესახებ და თან დაჰპირდა, რომ ათხოვებდა. აღნიშნული წიგნი, მართლაც, გამოურთმევიათ გაბაშვილისთვის, მიუტანიათ ინსტიტუტში და ერთ-ერთ ცარიელ ოთახში დაუწყიათ კითხვა. მათი განსაკუთრებული ყურადღება მიუპყრია სხვადასხვა რასის ხალხთა დახასიათებას გერმანული პოზიციიდან. ქართველები კარგად ყოფილან დახასიათებულნი და უმაღლეს რასად მიჩნეული, სომხები და ებრაელები კი მონების რანგში ყოფილან დაქვეითებულნი.

შეკითხვა: როგორ შეაფასეთ თქვენ აღნიშნული წიგნი, თვით გაბაშვილი და რა ზომები მიიღეთ ამის გამო?

პასუხი: კოტე გაბაშვილი მე შევაფასე, როგორც საბჭოთა ხელისუფლებისათვის არასაიმედო ელემენტი და წიგნიც, როგორც კონტრრევოლუციური შინაარსის. მე, როგორც გამოუცდელმა, ეს ამბავი თავის დროზე ვერ ვაცნობე შინსახკომს, მხოლოდ ჩემს ძმას, რომელიც არის სკპ(ბ) წევრი და რომელიც ამჟამად მასწავლებლად მუშაობს რაიონის სკოლაში, მას ვუამბე ყველაფერი (შალვა ხანთაძე დაკითხა ოპერ/რწმუნებულმა შალამბერიძემ, 1941 წ. 5.XI).

მოწმე **ვარლამ აკაკის ძე მამრიკაშვილი** თითქმის იმავეს ყვება: „ცენტრალურ ბაღში ვისხედით, ვკითხულობდით გაზეთს... მოვიდა საშუალო ტანის, დაახლოებით ორმოცი წლის კაცი“. შ. ხანთაძისგან განსხვავებით, იგი უფრო დაწვრილებით

საუბრობს ამ წიგნის შესახებ „გერმანელები თავის თავს აყენებენ ყველაზე მაღლა, მათ შემდეგ კი – ქართველებს... ეს იმიტომ, რომ გიტლერთან არიან ამჟამად ქუთაისელი დათემიძე და რობაქიძე... ამიტომ დაიჭირეს მათი გვარის ადამიანები ქუთაისში და ჩხარში“... მამრიკაშვილი ყველა იმასაც, რომ მას და

ლოსაბერიძეს ეს წიგნი გაბაშვილმა მისცა და როდესაც ჰკითხეს, აკრძალული ხომ არ იყო, უპასუხა, რომ აკრძალული არ იყო, მაგრამ ურჩია, ყოველი შემთხვევისათვის, გაზეთში გახვეული წაელოთ.

შეკითხვა: წაიკითხეთ თუ არა წიგნი?

პასუხი: წავიკითხეთ რამდენიმე ფურცელი და ჩვენ დავრწმუნდით აღნიშნული უცხო პიროვნების არაკეთილ იმედიანობაში.

შეკითხვა: სად გაქვთ თქვენ ამჟამად კ. გაბაშვილის მიერ გადმოცემული წიგნი?

პასუხი: იმ ლამეს ბიძასთან გავათენე. მეორე დღეს ბალის კიდეზე შევხვდი და გადავეცი. მან ერთჯერ კი მკითხა, მოგეწონა თუ არაო და სწრაფად განაგრძო გზა. ინსტიტუტში ერთ სტუდენტს (სახელი არ ვიცი) ვუამბე ამაზე და სოფელში – მამას. მამამ მისაყვედურა, რატომ არ აცნობე შინსახკომსო... (დაკითხა ოპერ/რწმუნებულმა შალამბერიძემ, 7.XI.1941 წ).

მონმე **ცხვედიანი სამსონ ივანეს ძე:** „კონსტანტინე გაბაშვილს ვიცნობ 1928 წლიდან. თბილისში გამაცნო მიშა ჩიქოვანმა. მას შემდეგ კარგი დამოკიდებულება მექონდა მასთან... ის არის მოხეტიალე, არ მუშაობს, ფუქსავატი ადამიანია. ძალიან დაახლოებული იყო ახალგაზრდებთან, განსაკუთრებით – სტუდენტებთან და მონაფეებთან, რომლებთანაც დადიოდა ოჯახებში, მაგრამ მე არ ვიცი მათი გვარები და სახელები. გაბაშვილს მთელი რიგი სისულელეები აქვს ჩემთან ნალაპარაკები. სამი წელია, არ მუშაობს. შარშან ბათუმიდან ძველ ტანსაცმელს ეზიდებოდა და აქ ყიდდა“.

შეკითხვა: რას ამბობდა კ. გაბაშვილი ჰიტლერზე?

პასუხი: ჰიტლერი შედარებით კარგად ეპყრობა ქართველ ტყვეებს, რადგან რობაქიძე და დათემიძე მასთან მუშაობენ.

შეკითხვა: გაბაშვილის ბინაში ინახება თქვენი წიგნები, მათ შორის „გველის პერანგოსანი“. გვიპასუხეთ, როგორ მოხვდა გაბაშვილთან თქვენი წიგნები?

პასუხი: მე ბინა გამოვიცვალე, ცოტა მოშორებით გადავედი და წიგნები არ წამოვიღე. „გველის პერანგოსანი“ ჩემთან მოიტანა ჩემმა დისშვილმა, რომელმა (?)... კარგად არ ვიცი... მე და ჩემი და თავისი შვილებით ერთად ვცხოვრობთ...

ამ საქმესთან დაკავშირებით დაიკითხა, აგრეთვე, გაბაშვილის თანამოსაკნე პატიმარი **ფირალიშვილი ალექსანდრე ზაქარიას ძე**, დაბად. 1893 წ. თბილისში, უმაღლესი განათლებით, გარიცხული სკპ(ბ) რიგებიდან, 1937 წელს დაპატიმრებასთან დაკავშირებით (სტილი დაცულია, ზ.ც.), „რიონჰესის ყოფილი დირექტორი. იმ დროს (1941 წ.) შინსახკომის ქუთაისის განყოფილების პატიმარი.

ნაწყვეტები ა. ფირალიშვილის დაკითხვის ოქმიდან:

შეკითხვა: იცნობთ თუ არა კ. გაბაშვილს და რა დამოკიდებულება გაქვთ მასთან, როგორ დაახასიათებთ მას.

პასუხი: ვიცნობ მას შემდეგ, რაც გაბაშვილი ჩემთან შემოიყვანეს კამერაში. თქვა, რომ ბაღში სტუდენტებთან (უცნობ ახალგაზრდებთან) ისაუბრა ჰიტლერზე, თუ როგორ ექცეოდა ჰიტლერი სხვადასხვა ეროვნების ხალხს საბჭოთა ჯარებისგან დატოვებულ ქალაქებში. ილაპარაკა წიგნზე „გველის პერანგი“ (მხოლოდ ეს პიროვნება ახსენებს „გველის პერანგს“, ზ.ც.) გადაუცია ეს წიგნი ახალგაზრდებისთვის, ნაიკითხეთ და ყველაფერს გაიგებთო. ამბობდა, ნეტავ კარგად მაინც მქონდეს ნაკითხულიო... ვკითხე, თუ ნაკითხული არ გქონდა, რა გალაპარაკებდა-მეთქი, პასუხი არ გამცა.

შეკითხვა: კიდევ რაზე ილაპარაკა?

პასუხი: ხალხი შიმშილით იხოცება. სოფლის მოსახლეობას მთლიანად მოუსპენ არსებობის საშუალება. წელს ხალხი კი არა, ცხოველები დაიხოცება შიმშილით. ცუდი მოსავალი იქნება. ასეთ მომენტში შემოიღეს საბარათო სისტემა, 1 კგ. პური 8 მანეთი გახდა... თუ სიმართლე თქვი, მაშინვე შინსახკომში მიგაბრძანებენო და სხვ.

შეკითხვა: რას ამბობდა, ვინ იკრიბებოდა ბაღში მასთან ერთად?

პასუხი: ამბობდა, რომ ყოველთვის მარტოკა იყო...

(დაკითხა ოპერ/რწმუნებულმა შალამბერიძემ. 1941. წ. 13.XI.).

როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, მთავარი, რაც თავად კონსტანტინე გაბაშვილის და ყველა მოწმის, დაკითხვის ოქმებიდან ჩანს, ისაა, რომ აღნიშნული სისხლის სამართლის საქმის ვერც ერთი ფიგურანტი და ვერც გამომძიებელი ვერ ხვდება, რომ ეს არის მუშიშვილის შედგენილი წიგნი-პამფლეტი, პოლემიკურ-აგრესიული პათოსით დაწერილი პასკვილი გრიგოლ რობაქიძის წინააღმდეგ და არა თავად „სამშობლოს მოღალატე მწერლის“, რომანი. ეს ფაქტი კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს სტალინური რეჟიმის დროს არსებული სასამართლო სისტემის აბსურდამდე მიღწეულ „გაუმართავობას“, რამაც უაზრო, თითიდან გამონოვლი ბრალდებების გამო, რომლის შინაარსიც არათუ პატიმარს, გამომძიებლებსაც და მოსამართლესაც კი არ ესმოდათ, იმსხვერპლა ათასობით უდანაშაულო ადამიანის სიცოცხლე და მომავალი. ამას მოწმობს ზემოთ განხილული საქმის გამო გამართული სასამართლოს დადგენილება და გამოტანილი განაჩენი:

სასამართლო დადგინა: კონსტანტინე ივანეს ძე გაბაშვილი 1941 წლის ოქტომბერში და ნოემბერში ქალაქის ბაღში სტუდენტებს შორის და დაპატიმრების შემდეგ – პატიმრებთან ეწეოდა კონტრრევოლუციურ აგიტაციას, სტუდენტებს რეკომენდაციას უწევდა, რომ ნაეკითხათ სამშობლოს მოღალატე რობაქიძის ნაწარმოები და აწვდიდა მათ ცრუ ინფორმაციას ფაშისტების შესახებ. მუხლი:

58-10 – აგიტაცია-პროპაგანდა საბჭოთა ხელისუფლების ძირგამოსათხრელად, დასამხობად.

განაჩენი: მიესაჯა 8 წლით პატიმრობა, 3 წლით ხმის უფლების ჩამორთმევა და პირადი ქონების კონფისკაცია.

Zoia Tskhadaia
(Georgia, Tbilisi)

The “Snakeskin” as a Main Reason for the Prosecution

Summary

Key words: Grigol Robakidze, Grigol Mushishvili, political repressions.

The repressions of the 1920s and the atmosphere of fear forced the socialist-federalist Grigol Khoperia to change the political vector and to prove his loyalty to the proletariat he moved to the Bolshevik camp, even changed his name to Mushishvili. He entered the service of Soviet criticism. In order to show himself, he found a spectacular material: for the purpose of humiliating Robakidze who lived in exile being convicted by the Soviet authorities as a traitor, he published a pamphlet “The Snakeskin” in 1934. It is known that Grigol Mushishvili could not survive repressions. He was detained and shot in 1937 and “The Snakeskin” also remained among the banned books.

This paper considers one case of the accused Konstantin Ivanovich Gabashvili (born in 1896, Kutaisi resident) with archival # 4184, Vol. 2. Box 217 was found in the Archive of the State Security Committee of Georgia; He was detained in November 1941 being accused of counter-revolutionary activity, namely that he, as a hostile element to the Soviet power, was engaged in anti-Soviet and counter-revolutionary-fascist agitation. Among the students of the Kutaisi Pedagogical Institute Gabashvili spoke: “The transition of the People’s Commissariat from Moscow to Kuibyshev means that the Soviet government will no longer see Moscow... Touching upon the Nazi racial doctrine, he humiliated the great Russian people and its ability to fight. In order to spread the fascist racial doctrine, he distributed to the students of the Pedagogical Institute the counter-revolutionary fascist book “The Snakeskin”; instructed students to read a book of a traitor of the motherland, Grigol Robakidze. Finally, Gabashvili did not find himself guilty and claimed that he knew nothing about the book being banned. It is also noteworthy that neither the accusers nor the accused pay attention to the fact that here the matter concerned the pamphlet written on Grigol Robakidze’s book and not directly on “The Snake’s Skin”.

Konstantine Gabashvili was sentenced to eight years imprisonment, 3 years deprivation of his rights, confiscation of his property. The verdict was final.